

והגדתם

מנחים את הסדר

דרכא

DARCA SCHOOLS

קצרת הסדר

קדש

קרבן

קרבן

קרבן

מגיד

קרבן

מוציא מצה

קורן

קרבן

שלחן ערב

צפון

קרבן

הלל

קרבן

קשיות

בליל הסדר אנו חוגגים את חג החירות שלנו. בסדר יש שני עניינים מרכזיים:

הראשון: זיכרון היציאה ממצרים מעבודת לחירות והבנת משמעות החירות.

השני: העברת המסורת לדורות הבאים.

כדי להמחיש את הזיכרון אנו אוכלים בליל זה פסח (קורבן), מצה ומרור.

(קורבן) פסח - להזכיר את הנס שבו הכה ה' בבכורי מצרים ועל בתי ישראל פסח.

מצה - זכר למצות שאכלו אבותינו.

מרור - זכר לעבודת הפרך.

אין לנו ידיעות ברורות על חגיגת ליל פסח בזמן בית המקדש הראשון, ויש רק מקום להנחה שהייתה אכילת קורבן פסח על מצות ומרורים והגדת יציאת מצרים, כפי שמתואר בתורה.

המידע על ליל סדר פסח שבידינו הוא מתקופה אחרת, שבה השפיעו מנהגים יוניים ורומיים על חיי היהודים בארץ ישראל. לאחר שחרב בית המקדש ולא הייתה אפשרות להקריב קורבנות בירושלים, נקבע ליל הסדר **בביתו של האדם**. חז"ל הורו להמשיך את המסורת הנהוגה של התכנסות המשפחה בליל הסדר, כאמצעי להעברת הסיפור לדורות הבאים. לשם כך קבעו חז"ל כללי הנהגות המבטאים את נושא החירות, מזכירים את השעבוד ועוסקים בסיפור יציאת מצרים.

בלילה זה מבנה מסודר: סעודה חגיגית, שתיית ארבע כוסות יין, ישיבה חגיגית כבני מלכים - הסבה על כריות, אכילת מתאבנים (כרפס) כפי שנהגו בעבר בתקופה הרומית, סיפור יציאת מצרים, אכילת מצה (לחם עוני) ואכילת מרור.

• חכמים הקפידו שכל יהודי, אף עני ונצרך, יהיה שותף לבילוי הסדר ויחוג כבני מלכים, ועל כן פותחים את הסדר בקריאה לכל העניים והנצרכים לבוא ולהתארח.

• אחד מן העניינים החשובים לבילוי הסדר הוא העברת המסורת של יציאת מצרים לבנים ולבנות. כדי לשמור על ערנותם של הילדים, סדר הפסח כולל שינויים רבים לעומת השגרה, ואנו עושים דברים שונים, וכל זה כדי לעורר את הילדים לשאול את השאלה: "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות".

ההגדה של פסח המוכרת לנו כיום היא תוצר של שנים רבות, החל מתקופת המשנה שבה נקבעה ההגדה כפי שהיא מוכרת לנו היום. להגדה חוברו סימנים שונים שהם כעין ראשי פרקים למהלך סעודת ליל הסדר ונועדו גם להקל בזכירת סדר הדברים. סימני הסדר הם חמישה-עשר פריטים המרכיבים למעשה את כל חלקיו של ליל הסדר.

ואלו הם:

הסימנים	המשמעות	כוסות יין
א קדש ורחץ כרפס	פתיחת הסדר בקידוש והגשת קְּתָאֲבָנִים (נגזר מהמילה "תיאבון") - מנת פתיחה קטנה בתחילת ארוחה) בפתח סעודת החג	כוס ראשונה - כוס הקידוש
ב יחץ מגיד	שבירת המצה וזיכרון היציאה מעבדות לחירות	כוס שנייה - כוס סיפור יציאת מצרים
ג רחצה - מוציא מצה מרור - כורך שולחן עורך צפון ברך	סעודת חג החירות ואכילת סימנים סמליים המבטאים זיכרון לעבדות ולחירות	כוס שלישית - כוס ברכת המזון
ד הלל נרצה	סיום בפרקי הלל על הגאולה ותקווה לשנה הבאה	כוס רביעית - כוס ההלל

הידעת?

קערת הסדר או קערת הפסח היא צלחת מסורתית סמלית שבה מאכלים המייצגים רעיונות הקשורים לסדר הפסח וליציאת מצרים. נהוג להניחה במרכז השולחן בליל הסדר, על מנת שכל המשתתפים יראו אותה היטב. בעדות ובמסורות השונות קיימות גרסאות שונות לקערת הסדר, למאכלים המונחים בקערה, לצורת הנחתם בקערה, לאופן הכנתם ולפירוש משמעותם הסמלית של המאכלים. מנהג יוצאי תימן שכל השולחן הוא קערת הסדר והמאכלים נמצאים בקערות על השולחן.

במהלך הסדר כל אחד מן המאכלים נאכל או מוצג בעת קריאת ההגדה של פסח, במטרה לעזור בהמחשת סיפור ההגדה.

קדש

יָרַח

כָּרַפֵּס

יַחַץ

מגיד

רַחֲצָה

מוציא מצה

קרור

כּוֹרֵךְ

שְׁלַחן עֹרֵךְ

צָפֵן

בְּרַךְ

הלל

נִרְצָה

קשיות

הידעת?

את הסדר פותחים בקידוש כפי שפותחים כל ארוחה בשבת ובחג, אך לפני כן מוזגים כוס של יין לכל אחד מהיושבים מסביב לשולחן.

אין אנו מקדשים את היין אלא את היום, הזמן. בתוך שגרת ימי החול אנו נכנסים אל החג על ידי הקידוש, היוצר הבחנה בין ימי החג לימי החול.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

החג אינו סתם עוד יום של מנוחה אלא הוא פסק זמן ממרוץ החיים. אנו מתבוננים: מי הוא בן חורין אמיתי? מה היעד שלנו? ולאן אנו רוצים להתפתח ולצמוח?

כרטיס 3

ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

ירח

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא מצה

קרוך

כורך

שולחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

אחר הקידוש נטלים ידיים ללא ברכה, משום שאחר כך אוכלים את הכרפס (מְתַאֲבָנִים - פירוש מורחב מופיע בסימון 'כרפס'), שהוא מין ירק. את הכרפס נוהגים להטביל במשקה, וכאשר טובלים מאכל במשקה יש ליטול ידיים לפני אכילתו (נטילת ידיים ללא ברכה).

יותר מאוחר בסדר, לפני אכילת המצה, ניטול שוב את הידיים ונברך (בסימון "רחצה"), וכך יוצא שאנו נטלים ידיים פעמיים בליל הסדר. מעשה זה מעורר את הילדים לשאול מדוע יש שינוי בלילה זה.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

למדנו שהקידוש מסמל את המעבר בין ימי החול אל ימי הקודש. בשלב הזה - כאשר האדם מקדש את היום - הוא גם מתעלה, ועל כן רוחץ את ידיו כדי לסמל שידיו יהיו נקיות מבחינה מוסרית וערכית.

כרטיס 4

ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא מצה

קרוך

כורך

שלחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

בתקופת חז"ל המנהג היווני-רומי היה לאכול בסעודה מתאבנים (נגזר מהמילה "תיאבון" - מנת פתיחה קטנה בתחילת ארוחה, ביוונית 'כרפוס' = פירות הארץ), **כדי לשוות לארוחה תחושה של סעודה מפוארת, וכך היו פותחים את הסעודה בירק כדי לעורר את התיאבון** (גם היום נוהגים לאכול באירועים ובשמחות מתאבנים ומטבלים שונים לפני הארוחה, כהקדמה לסעודה שתבוא). חכמים "גיירו" מנהג זה והנהיגו אותו כחלק מסעודת ליל הסדר, מאחר שבביליה זה **יש לנהוג כבני מלכים**. נוהגים לטבול את הירק במשקה כביטוי לחירות, על ידי שאנו אוכלים את הירק בצורה המשובחת (המפנקת) ביותר.

לאחר נטילת הידיים (ללא ברכה) אוכלים כרפס. במשנה ובתלמוד לא נזכר כלל השם כרפס, אלא שאוכלים לפני ההגדה מין ירק. יש מנהגים שונים באכילת כרפס, בקהילות הספרדים כרפס הוא סלרי ויש אומרים פטרוזיליה, ומנהג אשכנז לקחת תפוחי אדמה מבושלים. טובלים את הכרפס בחומץ, במיץ לימון או במי מלח או בחרוסת ותיקנו לאוכלו כדי ליצור שינוי שיעורר את סקרנותם של הילדים לשאול את השאלה: מדוע בכל הלילות אין רגילים לאכול ירק לפני הסעודה והלילה הזה אנו אוכלים ירק לפני הסעודה?

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

בתחילת הסדר לא ניגשים לארוחה העיקרית מיד אלא טועמים מן הכרפס, מתוך עיקרון חינוכי של שליטה על יצר האכילה. אנו מתקדמים לאט לארוחה, רק לאחר שנכיר את הסיבה והטעם לחגיגה שאנו עושים כעת. (תוכלו לעיין בסיפור המופיע בסימן הקודם - ורחץ).

כרטיס 5
 ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

ירחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחץ

מוציא מצה

קרור

כורך

שלחן עורך

צפון

כרך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

כעת אנו מגיעים אל המאכל המשמעותי ביותר בחג - המצה. מתוך שלוש המצות שבקערה לוקחים את המצה האמצעית ובוצעים אותה לשני חלקים. את החלק הגדול שומרים לאפיקומן (מחביאים את האפיקומן ושומרים אותו לאכילה שבסיום הסדר, שהיא זכר לאכילת קורבן פסח). נוהגים שהילדים 'חוטפים' את ה'אפיקומן' ואז מחזירים אותו תמורת מתנה, ואף זאת, במטרה לשמור על ערנותם לאורך כל הלילה. את החלק השני משאירים בין שתי המצות השלמות.

המצה רומזת על העוני והשעבוד שלנו במצרים לכן היא נקראת 'לחם עוני', מכיוון שהיא עשויה כמנהג עניים - קמח ומים שלא הספיקו לתפוח. בנוסף, דרכם של עניים לאכול חצאי לחמים, כי אין להם יכולת לקנות את הלחמים השלמים, על כן חוצים את המצה.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

התחלנו את הערב כבני מלכים - שותים יין, אוכלים מתאבנים - ובבת אחת אנו עוברים אל עולם העוני המסומל על ידי המצה. הלילה אנו בני חורין, אך עלינו לזכור את לחם העוני שאכלנו במצרים. הלילה הזה אנו זוכרים גם את תקופת ימי העבדות - העוני במצרים.

שבירת מצה ושמירת האפיקומן מבטאות את הצורך של האדם לשמור דברים לימים אחרים ולזמנים קשים שיבואו.

כרטיס 6

ליל הסדר

קערת הסדר

קדש

דרכ

כרפס

יח

מגיד

רחה

מוציא מצה

קורר

כורך

שלקן עורר

צפן

ברך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

"הָא לְחָמָא עֲנִיא"

כעת הגענו אל החלק המרכזי בסדר - "והגדת לבנך" - **אנו מספרים את סיפור יציאת מצרים ואת מספרי העבר הלאומי שלנו.** את הסיפור הזה אנו מעבירים מדור לדור, ובכך משמרים את הזיכרון של השחרור מהעבדות - יציאת מצרים.

בחלק המגיד אנו עושים פעולות משונות כדי למשוך את תשומת הלב של הילדים ולגרום לקטנים להתעניין. ההגדה מציעה דרכים חינוכיות שונות כדי שכל אחד מן המשתתפים ירגיש כאילו הוא יצא ממצרים, לכן בחלק זה של הסדר משתמשים בסמלים ובהמחשות שונים ומגוונים: מראים את המצה ואת המרור, טועמים מן הסימנים, מספרים את הסיפורים בצורות שונות, להעמקת החוויה, כגון המחזה, שירים, דקלומים, שאלות, התאמת התשובות לסגנונו של הבן.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

שמו של חג הפסח מורכב משתי מילים: "פה" + "סח" - המסר העיקרי של הלילה הוא הסיפור. דרך הדיבור, הסיפור והשיחה, אנו מעמיקים את שורשי המשפחה בהשמעת הסיפור המשפחתי - החוויות והזיכרונות שלנו.

כרטיס לא
 ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

זרמן

כרפס

יחץ

מגיד

רחה

מוציא מצה

קרור

כורך

שלחן עורך

צפון

בך

הלל

נרצה

קשיות

להראות את עצמו - דרמה, פנטומימה ופעילות

קהילות רבות נוהגות לפתוח את חלק המגיד בהצגה קצרה המדגימה את ליל היציאה ממצרים. אפשר להכין מראש תלבושות שונות ובגדים ישנים שמתאימים לאנשים שבאו ממסע ארוך.

• עורך הסדר או אחד המשתתפים לוקח את חצי המצה העטופה, שם אותה על שכמו ואומר לאורחים:

“ככה יצאו ישראל ממצרים: משאתם צרות בשמלתם על שכמם, ובני ישראל עשו כדבר משה”

• יש הנוהגים להציג בצורה הבאה:

דפיקה בדלת... ושואלים

(ילדים) **מניין אתם באים?**

(המציג) **ממצרים.**

(ילדים) **מה הבאתם?**

(המציג) **את הבצק של אבותינו ממצרים. לא היה**

להם פנאי לאפות אותו. בואו, נספר לכם על הנסים

שעשה ה' לאבותינו במצרים...

(ילדים) **לאן אתם הולכים?**

(המציג) **לירושלים!**

כרטיס זב'

ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

קרח

קפרס

קח

מגיד

רחצה

מוציא מצה

קרוך

כורך

שלחן עורך

צפון

גבר

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

מגיד - מה נשתנה הלילה הזה, מכל הלילות?
קטע זה ידוע בשם ארבע קושיות, ובו מתחילים את מצוות "והגדת לבנך" - הנחלת סיפור יציאת מצרים לדור הבא (המקור לחלק מן השאלות מופיע במשנה - מסכת פסחים). הטקסט כולל שאלה אחת, המחולקת לארבע שאלות.

המבנה של ההגדה מאפשר לפתח בין בני המשפחה שיחות סביב נושאים רבים המופיעים בהגדה. אולם הבירור יהיה משמעותי רק אם הילדים ישאלו, ועל כן נהוג שילדים שואלים קטע זה - "מה נשתנה".

בספרו על הלכות פסח, כותב הרמב"ם: "וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?'"

ליל הסדר כולו והפעולות שאנו עושים בלילה זה שונים מכל מה שהתרגלנו אליו. למה? כדי שנתחיל לשאול. למה הלילה הזה שונה מכל הלילות? מה אנחנו חוגגים? מה בדיוק קרה ביציאת מצרים? מתוך השאלות האלו ניתן להמשיך הלאה.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

בליל הסדר אנו מעלים את כל השאלות מסביב לשולחן המשפחתי. חכמים מבקשים להעביר לנו מסר: חשוב ורצוי לשאול את כל השאלות, אנו מקשיבים לכל השאלות שמטרידות את בני משפחתנו וגם רצוי שנשאל אותן מסביב לשולחן המשפחה.

כרטיס ג'
ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

רחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא מצה

קרור

כורך

שלוחן עורך

צפון

בךך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

מגיד - עבדים היינו לפרעה במצרים

קטע זה מספר על היסודות הראשונים של העם היהודי במצרים - "עבדים היינו". במשנה, במסכת פסחים, כתוב שהתשובה של האב לקושיות הבנים צריכה להיות לפי הסדר: "מתחיל בגנות ומסיים בשבח". כלומר מתחיל בסיפור הצרות שהיו לנו, ומסיים בכך שנגאלנו ממצרים. **רק עם הזכר את עברו יש לו הווה ועתיד**, על כן אנו מצווים בערב זה: "חַיֵּב אָדָם לְרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִילוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם".

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

כאשר אנו מספרים את הסיפור שלנו המתחיל בעבדות ומסתיים ביציאה לחירות - בשעה שזיכרון העבדות ממצרים טרי בלבנו - אנו מזדהים עם תחושות הסבל והדיכוי, "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים". אנו מתחברים למאבק ולשאיפה לחירות. המסורת היהודית רואה בכך ערך עליון המוביל לאחריות המוסרית שלנו כעם, להיות רגיש לנידחי החברה - הגר, הזר, היתום והאלמנה, כמאמר הכתוב: "וְאִתָּם יִדְעֶתֶם אֶת נַפְשׁ הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם".

כרטיס ד' ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

רחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא מצה

קרור

כורך

שלחן עורך

צפון

בגד

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

מגיד - כנגד ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול. הקטע "ארבעה בנים" הוא מדרש מספרות חז"ל ששובץ בתוך ההגדה של פסח. המדרש מפרט ארבעה סוגי בנים: חכם, רשע, תם ושאינו יודע לשאול, ומתבסס על ארבעה פסוקים המופיעים בתורה המצווים לספר את סיפור יציאת מצרים. חכמים דרשו פסוקים אלו על תיאור ארבע שיחות בין הורים לילדים (בנים ובנות) בנושא יציאת מצרים. כל אחד מן הבנים שואל שאלה אחרת, ולכל בן ניתנת תשובה בהתאם לשאלתו. פרשנויות רבות נאמרו בעניין משמעותם וייצוגם של ארבעת הבנים.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

ארבעת הבנים מבטאים את השיטה המוכרת - "חנוך לנער על פי דרכו" - שלפיה יש להתאים את הלימוד לכל ילד או ילדה על פי צורכיהם ובהתאם לאופיים השונה של כל ילד וילדה. ארבעת הבנים שבהגדה הם ארבעה טיפוסים יסודיים שבאדם. **יש האומרים שבכל אדם יש ארבעה בנים - "כל יחיד כולל בתוכו את כל ארבעת הבנים שבהגדה"**. (הרב ישראל מסלונג, ממיסדי תנועת המוסר, ליטא 1810-1883).

המסר החשוב הוא כפי המדרש: "כשם שאין פרצופיהן (של בני האדם) דומין זה לזה, כך אין דעתן שווין זה לזה, אלא כל אחד ואחד יש לו דעה בפני עצמו". ריבוי פנים, פרצופים וקולות הוא ברכה לעולם מגוון, מלא ועשיר יותר, והחשוב הוא שכולם יושבים מסביב לשולחן אחד ומקשיבים ומשוחחים זה עם זה.

כרטיס זה'
 ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

ירחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחץ

מוציא מצה

קורר

כורך

שולחן עורך

צפון

כרך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

מגיד - ארבע אימהות

המספר המרכזי בסדר, החוזר לאורך כל ההגדה, הוא ארבע - ארבע כוסות, ארבע קושיות, ארבעה בנים ועוד. אחד מן הטעמים לחזרה על המספר ארבע המופיע בהגדה הוא כנגד "ארבע לשונות של גאולה", המבטאות את שליבי גאולת עם ישראל משעבוד מצרים, ומופיעות בתורה: "והוצאתי", "והצלתי", "וגאלתי", "ולקחתי". על כן גם שותים ארבע כוסות יין.

המהר"ל מפראג מזכיר בחיבורו "גבורות ה'" את התפיסה שארבע הכוסות הן כנגד האימהות. לפי דבריו "פסת, מצה ומרור" הם כנגד שלושת האבות, והכוסות הן כנגד ארבע האימהות.

הסבר רחב מובא בספרו של השל"ה "שני לוחות הברית", שם יש הקבלה מפורטת בין כל אחת מהאימהות לבין הכוסות.

הכוס הראשונה - הנאמרת על הקידוש - היא כנגד שרה. בקידוש נזכר "אשר בחר בנו מכל עם", וכשם שאברהם גייר את האנשים, כך גיירה שרה את הנשים.

הכוס השנייה - הנאמרת על "המגיד" - היא כנגד רבקה. המגיד מתחיל בגנות ומסתיים בשבח וההקבלה מוסבת על יעקב ועשו ועל יחסי הכוחות ביניהם - גנות ושבח.

הכוס השלישית - כוס ברכת המזון - היא כנגד רחל, שבנה יוסף הציל את אחיו ואת משפחתו.

הכוס הרביעית - הנאמרת על ההלל וכהודאה לה' - היא כנגד לאה, משום שלא הודתה לה' וממנה יצא משה רבנו.

המהר"ל מפראג - פוסק הלכה והוגה דעות, פראג, המאה השש-עשרה:
ש"ה - רבי ישעיה הלוי הורוויץ, רב ופוסק, צפת, המאה השבע-עשרה.

כרטיס 17'

ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

ירחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחץ

מוציא מצה

מרור

כורך

שלחן עורך

צפון

גבר

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

מגיד - אלו עשר מכות
"אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים, ואלו הן: דם צפרדע פנים ערוב דבר שחין בדר ארבה חשך ספת בכורות, רבי יהודה היה נותן בהם סמונים: דצ"ך עד"ש באח"ב"

לאחר תיאור שעבוד עם ישראל במצרים, פרעה שחרר את בני ישראל בעקבות עשר המכות שבאו על המצרים. יש נוהגים לשפוך מעט מן הכוס כשאומרים "דם ואש ותמרות עשן", וכן כשמזכירים את המכות: דם, צפרדע וכו', וכן כשמזכירים: דצ"ך, עד"ש, באח"ב. בסך הכול שש-עשרה פעמים.

פרשנים רבים ניסו להסביר מה פשר הסימונים דצ"ך עד"ש באח"ב. על פי פרשנותו של האבן עזרא, דצ"ך הן המכות שנעשו על ידי אהרן; עד"ש המכות שנעשו על ידי משה, מבלי שהשתמש במטה שלו; ובאח"ב המכות שנעשו על ידי משה כאשר הטה את מטהו לשמים.

חכמים מפרשים שמכות דם, צפרדע, כינים נעשו על ידי אהרן, כדי ללמדנו "בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן". היאור שימש מקלט למשה כאשר אמו שמה אותו בתובה ביאור, והקרקע הגנה עליו כאשר טמן בה את המצרי שהרג. לכן, כאשר היה צורך להכות ביאור (דם וצפרדע) או באדמה (כינים), עשה זאת אהרן ולא משה.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

יין מסמל שמחה ("אין שמחה אלא ביין") ועל ידי שפיכת היין אנו מעידים שאין שמחתנו שלמה, שכן הישועה שלנו הוכרחה לבוא על ידי הטלת עונש על בני אדם אחרים, המצרים. העונש אמנם הגיע להם בדיון, אבל נאמר: "בנפול אויבך - אל תשמח". (על פי פירוש רבי יצחק אברבנאל)

כרטיס ז'ז
 ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

ירח

כרפס

יח

מגיד

רחצה

מוציא מצה

קרוך

כורך

שלחן עורך

צפון

בך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

מגיד - להודות, להלל

"לפיקך אנחנו חייבים להודות, להלל, לשבח, לפאר... הוציאנו מעבדות לחרות מיגון לשמחה... ומשעבוד לגאולה. ונאמר לפניו שירה חדשה: הלל... ברוך אתה ה', גאל ישראל"

לאחר שסיימנו לדרוש את סיפור יציאת מצרים ולאחר שיצאנו משעבוד לגאולה, אנו מתחילים בקריאת פרקי הודיה, שירה והלל, תפילות ה"הלל" כוללת שישה פרקי תהילים. אמירת ההלל נובעת מפרץ של שמחה והכרת תודה.

בבית המקדש השני נהגו לשורר הלל זה בזמן סעודת הפסח. המשנה מלמדת כי **שני הפרקים הראשונים של ה"הלל" - שאומרים ושרים לפני הארוחה - הם כנגד גאולת העבר.** לבסוף מברכים את ברכת הגאולה החותמת את סימן ה"מגיד" ושותים בהסבה את כוס היין השנייה.

את ארבעת פרקי ההלל שנשארו קוראים לאחר הסעודה, שעיקרם הוא פני העתיד של עם ישראל, והיום בדורנו זכינו להקים את מדינת ישראל לאחר אלפי שנות גלות.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

אחד מן הערכים החשובים הוא הכרת הטוב. רבים מתקשים, שוכחים או מתנגדים להכיר תודה לעיתים קרובות. מחקרים מצאו שהכרת תודה עשויה לתרום במידה רבה לאושר.

כעת אנו מבינים את מבנה ההגדה של פסח. לאחר שתארנו את המסע של עם ישראל מעבדות לחירות, בא שלב הכרת הטוב, ורק מתוך תחושה של אמירת תודה אנו מצליחים להיות מאושרים ושמחים יותר, על כן תבוא מיד סעודת החג המבקשת מאתנו להיות בני חורין שמחים ובני מלכים.

בנוסף, בערב זה חשוב לא לשכוח להודות לכל מי שטרח ועמל למען החג.

כרטיס לח'

ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

ירחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא מצה

קורר

כורך

שלחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

רחצה - לאחר סיום הסימן "מגיד", שבסופו שתינו את כוס השנייה של היין מתוך ארבעת הכוסות, ניגשים כעת ל"רחצה" - **נוטלים ידיים ומברכים על נטילת ידיים.**

מוציא מצה - **מוציאים שלוש מצות**, העליונה והתחתונה שלמות, והאמצעית חצויה. מברכים עליהן שתי ברכות: "המוציא לחם מן הארץ" ו"על אכילת מצה". אוכלים את המצה בהסבה לשמאל - מפני שהיא מסמלת את החירות ואת היציאה מבית עבדים.

מרור - לאחר אכילת המצה מברכים על **אכילת המרור**, שטעמו מוסיף חוויה חושית של טעם המרירות והשעבוד. את המרור טובלים בחרוסת ואוכלים ללא הסבה - מפני שהוא מסמל את תקופת השעבוד.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

במשך הערב דיברנו ושוחחנו על המאכלים הנמצאים בקערת ליל הסדר ועל המשמעות הסמלית אשר הם מבטאים. **כעת, לאחר הדיבורים, מגיע שלב המעשים.** כעת **אנו טועמים מן המצה המבטאת את לחם העוני, אך גם מסמלת את החירות;** טועמים מן המרור שהוא זכר לעבודת הפרך, וטובלים אותו בחרוסת המסמלת את הטיט שהיו אבותינו מכינים במצרים, לצורך בניית לבנים. הסדר הוא ביטוי לדרך שבה אנו רוצים להקנות ערכים וחינוך לילדינו. אנו משתמשים בכל אמצעי המחשה, כולל טעימות מן המאכלים המיוחדים, כדי שכל אחד יוכל להרגיש כאילו הוא יצא ממצרים.

כרטיס 8

ליל הסדר

קערת הסדר

קדש

רחץ

כרפס

יח

מגיד

רחצה

מוציא מצה

מרור

כורך

שלחן עורך

צפון

כרך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

כורך - אחר אכילת המרור לוקחים את המצה ועושים ממנה כריך, ובתוכו נותנים מרור ויש שמוסיפים גם את החרוסת, ואומרים: "זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהֵלֵל. כֵּן עָשָׂה הַלֵּל בְּזִמְנוֹ שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיִים, הָיָה כּוֹרֵךְ מִצָּה וּמְרֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: עַל מִצּוֹת וּמְרִים יֹאכְלֶהוּ."

הכורך הוא תזכורת למנהגו של הלל הזקן, שבזמן שבית המקדש היה קיים היו אוכלים יחדיו את המצה, המרור ובשר קורבן הפסח.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

אכילת הכורך: המצה מסמלת את החירות והמרור מסמל את העבדות. אכילתם יחד מסמלת את העובדה כי בחיינו משתלבים, זה בצד זה, רגעי שמחה ועצב, חירות ושעבוד.

מנהג נוסף הוא אכילת הביצים לפני ארוחת החג. אכילה זו מסמלת את קורבן החגיגה שהקריבו בבית המקדש, במקביל לקורבן הפסח. מפרשי ההגדה הדגישו גם כי הביצים הן מאכל אבלים, ואנו אוכלים אותן בערב פסח כזכר לחורבן ירושלים.

שְׁלֹחַן עֹרֵךְ - לאחר שעברנו יחד את שימור הזיכרון של יציאת מצרים, אנו ניגשים לארוחה בשמחה ובכבוד של בני חורין וכמנהגם של בני מלכים.

כרטיס 9
ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

ירחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחץה

מוציא מצה

קרוך

כורך

שְׁלֹחַן עֹרֵךְ

צפון

בָּרַךְ

הלל

נרְחָה

קשיות

הידעת?

התחלנו את ליל הסדר בקידוש החג, עברנו לכרפס כדי שהילדים ישאלו מה נשתנה, שברנו את המצה המסמלת את העוני והשעבוד שלנו במצרים, ואת החלק השני של המצה - "האפיקומן" - שמרנו לסוף הסדר. משם התחלנו את המסע אחורה אל שעבוד עם ישראל במצרים, התחברנו אל שחרור אבותינו ממצרים, עברנו חוויות שבהן כל אחד היה צריך להרגיש כאילו הוא יצא ממצרים, וכשנגאלנו סיימנו בשירת שבח והודיה ובסעודת הודיה. בתום הסעודה, מחזירים את ה"אפיקומן" - המצה שהייתה צפונה (מוחבאת), וקודם אכילת האפיקומן אומרים: "זָכַר לְקִרְבָּן פֶּסַח הַנֶּאֱכָל עַל הַשֶּׁבַע".

האפיקומן הוא המנה האחרונה של ליל הסדר ולאחריו לא אוכלים עוד, כדי שיישאר טעם המצה בפה. בעבר, כשהוקרב קורבן פסח, היה אסור דבר אחר הקרבן כדי שיישאר הטעם. עם חורבן בית המקדש המצה היא תחליף לקורבן, ולכן אין אוכלים אחר המצה שום דבר.

קיימים פירושים רבים למשמעות המילה אפיקומן. לפי המסורת מקור המילה הוא בארמית, ומורכב משתי מילים: "אפיקו" (הוציאו) "מן" (מזון, אוכל), ונקרא שמה של המצה הנאכלת בסיום הסדר בשם זה על שם ההלכה: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" שפירושה הוא שאחר אכילת קורבן הפסח שאין להוציא עוד אוכל, כי אחרי קרבן הפסח אסור לאכול יותר. המצה הנאכלת בסיום הסדר היא לזכר קורבן פסח וגם אחריה נהוג שלא לאכול יותר.

אחרים סבורים כי מקור המילה אפיקומן הוא ביוונית, ופירושו "קינוח סעודה".

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

הסברנו שהרעיון של אכילת האפיקומן הוא כדי שיישאר טעם המצה בפה כטעם האחרון בלילה מיוחד זה. חז"ל רצו שהזיכרון של ערב זה והחוויות שעברנו ילוו אותנו לא רק בערב זה אלא לאורך כל השנה.

כרטיס 10

ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

זמן

כרפס

יח

מגיד

רחצה

מוציא מצה

קור

כורך

שלחן עזר

צפן

ברך

הלל

נרצה

קשיות

הידעת?

בסיום אכילת האפיקומן מברכים ברכת המזון הנאמרת בכל ארוחה ונתקנה על פי הפסוק המופיע בספר דברים: "ואכלת ושבעת וברכת". בסיום ברכת המזון שותים כוס שלישית של יין.

כוס של אליהו הנביא

לאחר מכן יש קהילות הנוהגות למזוג כוס יין גדולה לאליהו הנביא ונוהגים גם לפתוח את הדלת. על פי המסורת, בערב פסח אנו מספרים על גאולת העבר וכבר מצפים לגאולה העתידית שאליו הוא נציגה. אליהו כמבשר הגאולה מתבסס על הפסוק המפורסם מספר מלאכי: "הֲנֵה אֶנְכִי שֶׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. וְהָשִׁיב לִב אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְלִב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם" (מלאכי ג', כ"ג-כ"ד).

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

פתיחת הדלת מסמלת את השתדלותנו כפעילים ושותפים בתהליך הגאולה העתידית. אם האדם מסתגר בתוך ביתו ולא פותח את הדלת, אז אליהו הנביא מבשר הגאולה לא יוכל להיכנס.

כרטיס 11

ליל הסדר

קצרת הסדר

קדש

ירמץ

כפרס

ימץ

מגיד

רחץ

מוציא מצה

קרור

כורך

שלחן עורר

צפון

כרך

הלל

נרצה

רשיות

הידעת?

הלל - לאחר כוס שלישית של היין אנו שבים אל ההלל, ומשלימים את אמירתו, בתום קריאת פרקי ההלל, מברכים את הברכה החותמת את אמירת ההלל. מטרת אמירת ההלל היא הודיה ושבח על הטוב שנפל בחלקנו. אנו צריכים לשאוף לכך שהשירה תנבע מתוך התעוררות רגשית, מתוך שירה ושמחה.

ולסיום מוזגים יין ושותים את הכוס הרביעית, האחרונה.

נרצה - מנהג זה קיים בחלק הקהילות

חֲסֵל סְדוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ, כְּכֹל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ.

כְּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסִדֵּר אוֹתוֹ, כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ...

לְשֹׁנֵה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה.

לאחר סיום זה משפחות רבות ממשיכות לשורר שירים כגון: ויהי בחצי הלילה, אחד מי יודע, חד גדיא ועוד רבים, ויש נוהגים בקריאת מגילת שיר השירים.

להיות בן חורין - מחשבות פנימיות

עם סיום הסדר אנו מביעים תפילה שמעשה זה של הערב התקבל ברצון. במילים לשנה הבאה לירושלים הבנויה אנו מביעים תפילה לעתיד טוב יותר ולשלום בעם ישראל ובאומות. עלינו להמשיך ולפעול ולמען "תיקון עולם", כדי שבשנה הבאה אכן נשב בליל הסדר לאחר שהתקדמנו במעשינו למען החברה, העם והמדינה.

כרטיס 12

ליל הסדר

קצרת הסדר

קדוש

יְרַחֵץ

כַּרְפָּס

יַחַץ

מגיד

רַחֲצָה

מוציא מצה

קורר

כּוֹרֵךְ

שֶׁלֶחַן עֲזָרָה

צפון

בְּרַךְ

הלל

נרצה

קשיות